

De invloed van het corona steun- en herstelpakket op het Nederlandse bedrijfsleven

29 maart 2022

Jasper de Winter en Beer Pruijt

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De invloed van het corona steun- en herstelpakket op het Nederlandse bedrijfsleven

©2022 De Nederlandsche Bank n.v.

Auteurs: Jasper de Winter en Beer Pruijt. Met dank aan collega's van DNB, en in het bijzonder Peter van Els, Jorien Freriks, Gaston van der Meulen en Edi Vording voor de nuttige gedachtewisseling. Alle overgebleven fouten zijn de onze.

Met de serie 'DNB Analyse' beoogt De Nederlandsche Bank inzicht te verschaffen in de analyses die DNB ten behoeve van actuele beleidsvraagstukken uitvoert. De tot uitdrukking gebrachte zienswijzen zijn voor rekening van de auteurs en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de officiële standpunten van De Nederlandsche Bank. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system opgeslagen worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank.

De Nederlandsche Bank n.v.
Postbus 98 1000 AB
Amsterdam
Internet: www.dnb.nl
Email: info@dnb.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Kernpunten	4
1 Inleiding	5
2 Evaluatie steun- en herstelpakket	7
2.1 Impact corona op financiële positie	7
2.1 Gerichtheid steun- en herstelpakket	13
3 Corona-gerelateerd belastinguitstel	16
3.1 Terugbetaalcapaciteit bedrijven	16
3.2 Verschil tussen getroffen en niet-getroffen bedrijfstakken?	18
4 Tot slot	19
Geraadpleegde literatuur	20
Appendix	21
A.1 Samenstelling bedrijvenbestand	22
A.2 Extra figuren en tabellen	24

Kernpunten

- We analyseren in deze analyse de invloed van het steun- en herstelpakket op de financiële positie van het Nederlandse bedrijfsleven. Daarnaast kijken we naar de mate waarin bedrijven gebruik hebben gemaakt van het corona-gerelateerd belastinguitstel, en hoe zwaar dit uitstel drukt op hun toekomstige winstgevendheid.
- Het steun- en herstelpakket is in 2020 succesvol geweest in het dempen van de schok op de financiële positie van bedrijven als gevolg van de corona-uitbraak.
- De uitputting van liquide middelen, de oploop van schulden en verslechtering van de solvabiliteit in de zwaar door corona getroffen bedrijfstakken is in 2020 afgeremd, maar niet gesmoord. Per saldo week in 2020 de verdeling van de mutatie van de solvabiliteit, de liquiditeits- en schuldquote in de relatief hard door corona geraakte bedrijfstakken niet wezenlijk af van de pre-corona verdeling.
- Het gebruik van het steun- en herstelpakket was in de periode 2020K2-2021K2 geconcentreerd bij bedrijven met een relatief groot omzetverlies. Het gebruik beperkt zich niet tot bedrijven in hard door de corona-crisis geraakte bedrijfstakken. Ook bedrijven met een groot omzetverlies in lichter geraakte bedrijfstakken hebben conform de voorwaarden van de regelingen gebruik gemaakt van de steun.
- Zowel hoog- als laagproductieve bedrijven hebben gebruikt gemaakt van het steun- en herstelpakket. Het gebruik van de regelingen beperkt zich dus niet tot de minder productieve bedrijven.
- Circa de helft van de vennootschappen die corona-gerelateerd belastinguitstel heeft aangevraagd zal gedurende vijf jaar minstens de helft van de pre-corona bruto maandwinst moeten afdragen aan de fiscus om het verleende belastinguitstel terug te betalen. Overigens hebben lang niet alle bedrijven gebruik gemaakt het belastinguitstel. De bedrijven met een hoog risico op aflossingsproblemen van de belastingschuld vormen 7,5 procent van het totaal aantal vennootschappen in onze data.
- Ondernemingen in bedrijfstakken die relatief hard zijn getroffen door de coronacrisis maken vaker en voor gemiddeld hogere bedragen gebruik van de mogelijkheid tot belastinguitstel.
- Het belastinguitstel komt echter ook voor een groot deel terecht bij bedrijven die relatief licht zijn geraakt door de coronacrisis. In deze groep staat een relatief groot deel van de belastingschuld uit bij ondernemingen waarvan de historische winstgevendheid niet afdoende is om de schuld zonder problemen af te lossen.
- Tot slot komt het corona-gerelateerd belastinguitstel, in tegenstelling tot de maatregelen uit het steun- en herstelpakket, relatief vaak terecht bij bedrijven met een lage productiviteit.
- Vanuit economisch en budgettair perspectief kan de vraag worden gesteld of het doelmatig is dat een deel van de gelden uit het steun- en herstelpakket en een deel van het belastinguitstel is gegaan naar bedrijven in bedrijfstakken die relatief licht zijn geraakt door de coronacrisis of een laag productiviteitsniveau hebben.

1 Inleiding

Deze DNB analyse is een vervolg op een eerdere publicatie, waarin een inschatting werd gemaakt van de financiële positie van het Nederlandse Midden en Kleinbedrijf (mkb) begin 2021 (de Winter en Volkerink, 2021). Deze analyse verdiept de eerdere studie door te analyseren hoe het beloop van de financiële positie van bedrijven in het eerste coronajaar, 2020, is geweest, en wat de invloed is geweest van het door de overheid ingevoerde steun- en herstelpakket op de financiële positie van bedrijven. Daarnaast kijken we in meer detail in hoeverre de steun terecht is gekomen bij bedrijven met een zwakke/sterke omzetontwikkeling en productiviteitsniveau. Tot slot gaat deze analyse separaat in op de allocatie van het door de overheid verleende belastinguitstel.

De analyse is uitgevoerd op basis van microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) betreffende de jaarrekening (balans en verlies en winstrekening) van alle naamloze en besloten vennootschappen in Nederland, hoofdactiviteit van het bedrijf, de bedrijfsomzet per kwartaal, het aantal werkzame personen en gewerkte uren per kwartaal, de uitgekeerde (voorschot)bedragen uit het steun- en herstelpakket van de overheid en het verleende corona-gerelateerd belastinguitstel. Voor wat betreft het steun- en herstelpakket richten we ons op de verschillende tranches van de tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkgelegenheid (NOW), de regeling tegemoetkoming vaste Lasten (TVL), en de eenmalige tegemoetkoming schade COVID-19 (TOGS).

We benadrukken de heterogeniteit waarmee de coronacrisis impact had op bedrijfstakken door in te zoomen op de onderliggende verdeling van de door ons geanalyseerde maatstaven. Zo beoordelen we de impact van de coronacrisis op de financiële kengetallen in 2020 door deze te vergelijken met de verdeling in normale tijden. We analyseren bedrijfstakken daarbij op zeer granulair niveau, het zogenoemde SBI-5D niveau.¹ Daarmee zijn we in staat een fijnmazig onderscheid te maken naar bedrijfstak. Zo kunnen we binnen de detailhandel een onderscheid maken tussen webwinkels en fysieke winkels. Dit is belangrijk, omdat we inmiddels weten dat de impact van de crisis zeer verschillend heeft uitgedrukt binnen deze bedrijfstakken. We maken daarbij een onderscheid tussen bedrijven die opereren in bedrijfstakken die "hard" en "licht" zijn getroffen door de Covid-pandemie. Om te bepalen of bedrijven hard of licht zijn getroffen ordenen we bedrijfstakken op omzetverlies in het jaar waarin de Covid-pandemie toesloeg, 2020.² Hard getroffen zijn de bedrijven die deel uitmaken van het hoogste omzetverlieskwartiel, licht getroffen zijn de bedrijven uit het onderste omzetverlieskwartiel.

In de Appendix wordt een gedetailleerde beschrijving van de gebruikte microdata-bestanden gegeven en hoe deze zijn gekoppeld. We beperken onze steekproef tot³:

- Besloten vennootschappen en naamloze vennootschappen;
- Bedrijven met een solvabiliteit groter dan -100 procent van het balanstotaal. We nemen bedrijven met een negatief eigen vermogen mee omdat dit voor startende bedrijven niet ongebruikelijk is. Als

¹ SBI staat voor Standaard Bedrijfsindeling. Deze indeling kent verschillende niveaus, het meest granulaire niveau is het SBI-5D niveau. Meer informatie over de SBI-indeling is te vinden op de website van het CBS, zie [hier](#).

² We bepalen per bedrijf de gemiddelde jaar-op-jaar mutatie van de kwartaalomzetten van het tweede kwartaal van 2020 tot en met het vierde kwartaal van 2020. Vervolgens ordenen we de sub-bedrijfstakken van hoog naar laag op de mediaan van de gemiddelde groei per bedrijf in elke sub-bedrijfstak.

³ Dit wijkt iets af van de vorige DNB Analyse, waarin we alleen keken naar het mkb en naamloze vennootschappen buiten beschouwing lieten;

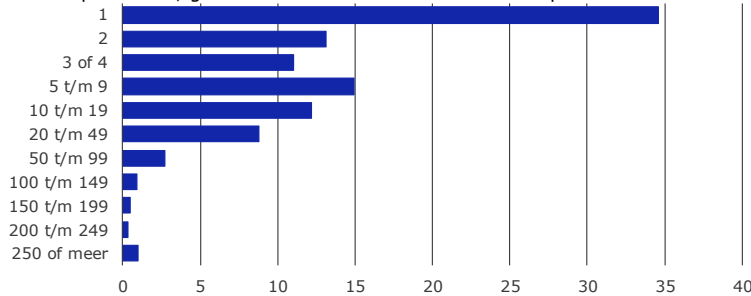
een (startend) bedrijf net een grote investering gemaakt heeft, kan het eigen vermogen negatief zijn. Dat betekent echter niet dat het bedrijf in economische termen ook insolvent is;

- Uitsluitend bedrijven die niet "leeg" zijn. Lege BV's definiëren we als bedrijven die geen directeur-groothouder kennen, geen vaste of flexibele werknemers in dienst hebben en geen loonkosten hebben;

We maken gebruik van de meest recente data voor 2020. De financiële gegevens zijn een integrale weergave van de aangiftes vennootschapsbelasting. Figuur 1.1 geeft de verdeling van bedrijven naar aantal werkzame personen in 2020 weer.

Figuur 1.1 Bedrijven naar grootteklasse in 2020

Aandeel in procenten; grootteklasse o.b.v. aantal werkzame personen

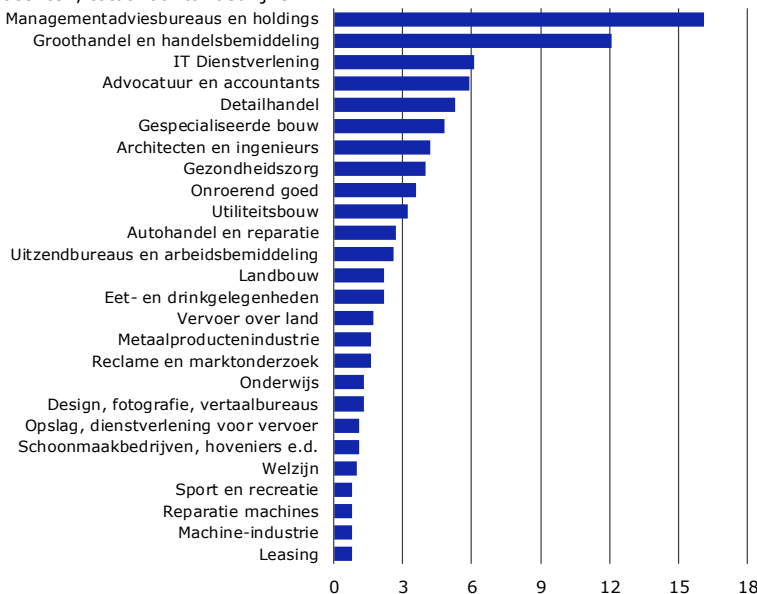

Bron: CBS en DNB.

Circa een derde van alle bedrijven heeft 1 werkzame persoon. Circa driekwart van de bedrijven in ons bestand zijn micro-bedrijven (minder dan 10 werkzame personen). Circa een op de vijf bedrijven valt qua grootteklasse binnen het kleinbedrijf (tussen de 10 en 50 werkzame personen), een op de twintig in het middenbedrijf (tussen 50 en 249 werkzame personen), en een op de honderd in het grootbedrijf (250 of meer werkzame personen).

Figuur 1.2 Grootste bedrijfstakken in 2020

Procenten, totaal aantal bedrijven

Bron: CBS en DNB.

Figuur 1.2 geeft de grootste bedrijfstakken weer. De bedrijfstakken zijn gedefinieerd op basis van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) 2008 opgesteld door het CBS. De SBI is een hiërarchische indeling van economische activiteiten die gebruikt wordt om bedrijven in te delen naar hun hoofdactiviteit. Duidelijk wordt dat holdings en managementadviesbureaus de grootste groep vormen: 16 procent van alle bedrijven is actief binnen deze bedrijfstak. Binnen de groothandel is 12 procent van alle bedrijven in onze data actief. De overige bedrijfstakken zijn aanzienlijk kleiner, en hebben maximaal een aandeel dat half zo groot is als dat van de groothandel.

2 Evaluatie steun- en herstelpakket

We hanteren twee maatstaven waarlangs we het steun- en herstelpakket beoordelen. De eerste maatstaf meet in hoeverre de maatregelen de impact van de coronacrisis op de liquiditeits- en solvabiliteitspositie van bedrijven hebben gedempt en de oploop van schulden hebben voorkomen. De tweede maatstaf beschouwt de mate waarin de steun terecht is gekomen bij bedrijven die pre-corona in de kern gezond waren. We kijken daarbij naar het productiviteitsniveau pre-corona en naar de omzetverliezen tijdens de crisis. De impact van het corona belastinguitstel wordt behandeld in Hoofdstuk 3 van deze analyse. Voor zover bedrijven eind 2020 een belastingsschuld hadden uitstaan, wordt deze meegenomen in de schuldpositie.

2.1 Impact corona op financiële positie

Om te bepalen wat de impact van de coronacrisis op de financiële positie van de ondernemingen in onze dataset is geweest gaan we als volgt te werk. We berekenen hoe zwaar een bedrijf in 2020 werd getroffen door de coronapandemie door drie financiële kengetallen te analyseren, te weten: de mutatie van de liquiditeitsquote (liquiditeit/balanstotaal), de schuldquote (vreemd vermogen/balanstotaal) en de solvabiliteitsquote (eigen vermogen/vreemd vermogen). De mediane mutaties per bedrijfstak geven weer hoe de ontwikkeling is geweest inclusief het steun- en herstelpakket dat in 2020 is uitgekeerd. Het door ons gehanteerde model om de impact van de coronapandemie op de financiële positie van bedrijven te bepalen is identiek aan het model dat we hanteerden in een eerdere DNB-analyse (de Winter en Volkerink, 2021). Verschil is dat we in de Winter en Volkerink (2021) een raming moesten maken van het beloop van de omzet en financiële kengetallen met en zonder coronacrisis. In deze analyse nemen we de daadwerkelijk gerealiseerde omzetten en financiële kengetallen over 2020 waar en berekenen we op basis van deze omzetten de impact van het steun- en herstelpakket op de liquiditeitsquote, schuldquote en solvabiliteit. De intuïtie van de berekeningen beschrijven we onderstaand. Zie voor meer details de Appendix van de Winter en Volkerink (2021).

Om de impact van het steun- en herstelpakket af te leiden maken we twee berekeningen voor alle bedrijven die we in 2020 waarnemen. Daarbij nemen we de eindbalans van 2019 als startpunt. In de eerste berekening maken we, op basis van de eindbalans in 2019, een inschatting van de operationele winst door de omzet in 2020 te verminderen met de loonkosten, intermediaire kosten, rentebetalingen en de te betalen belastingen in 2020. Indien een operationele verlies resulteert dat groter is dan het bedrag aan liquide middelen op de eindbalans 2019 is sprake van een liquiditeitstekort. Daarna bepalen we de impact van de liquiditeitsmutatie op de solvabiliteit van bedrijven. Daarbij volgen we het IMF (Díez et al., 2021 en Ebeke et al., 2021) en gaan er van uit dat bedrijven met liquiditeitstekorten het tekort

volledig kunnen financieren met vreemd vermogen. In het licht van de moratoria op aflossing en rentebetalingen door banken en de verruimde kredietgarantieregelingen in 2020 lijkt dit een plausibele aanname. We nemen conform de IMF-studies aan dat bedrijven met een liquiditeitsoverschot de extra liquide middelen aanhouden, mede gelet op de met de coronapandemie gepaard gaande grote onzekerheid. Bovendien nemen we aan dat alle schuld doorgerold kan worden en de rentelasten in 2020 gelijk zijn aan de rentelasten in 2019. Onder deze aannames kunnen we het verwachte eigen vermogen en het verwachte schuldniveau eind 2020 ramen.

In de tweede berekening tellen we bij de operationele winsten de voorschotbedragen op die bedrijven hebben gekregen uit het steun- en herstelpakket van de overheid. We houden rekening met de tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkgelegenheid (NOW), de tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren Covid-19 (TOGS) en de regeling tegemoetkoming vaste Lasten (TVL). Het verschil in de liquiditeit-, schuld- en eigen vermogenspositie tussen beide berekeningen verrekenen we met de liquiditeit-, schuld- en eigen vermogen op de balansen eind 2020 om het effect van het steun- en herstelpakket te bepalen. In Schema 2.1 geven we weer wat de regelingen precies behelzen. Belangrijk aspect van de regelingen is dat ze -afgezien van de TOGS- alleen zijn uitgekeerd aan bedrijven met een groot omzetverlies. Bedrijven die steun hebben ontvangen maar geen groot omzetverlies hebben geleden moeten de teveel ontvangen steun terugbetalen.

Schema 2.1 Vormgeving TOGS, TVL en NOW

TOGS: Eenmalige uitkering van EUR 4.000 voor bedrijven in een door de overheid gedefinieerde lijst van zwaar getroffen bedrijfstakken. De regeling kent geen omzeldrempel en kan in principe worden aangevraagd door alle bedrijven die actief zijn in een geoordeelde bedrijfstak. De TOGS werd uitgekeerd in het tweede kwartaal van 2020. De opvolger van deze regeling is de TVL. Zie voor meer informatie over de TOGS [deze](#) link.

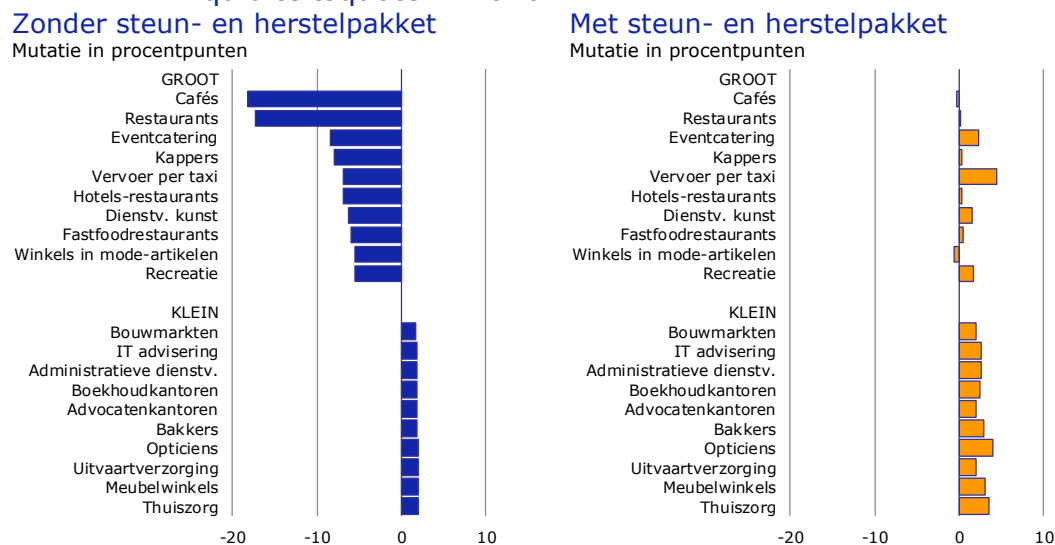
TVL: Tegemoetkoming Vaste Lasten. Looptijd: juni-september 2020, en vervolgens per kwartaal in de periode 2020K4 t/m 2022K1. De TVL-regeling heeft ten doel een deel van de vaste lasten van bedrijven op te vangen (huur, pacht, onderhoud, verzekeringen, leasecontracten en abonnementen), omdat deze lasten onevenredig hard op het bedrijfsresultaat drukken vanwege corona-gerelateerd omzetverlies. De loonkosten vallen hier buiten, hiervoor geldt de NOW-regeling zie hieronder). De TVL-regeling kent een drempel voor het omzetverlies. Een bedrijf heeft recht op TVL indien het een omzetverlies van minimaal 30 procent ten opzichte van het pre-crisisniveau heeft, een minimum bedrag aan vaste lasten kent, en deel uitmaakt van een aantal door de overheid gedefinieerde bedrijfstakken. De omzeldgrenzen en de reikwijdte van de regeling in termen van bedrijfstakken is een aantal maal aangepast. De laatste TVL, van 2022K1, kent een drempel van minimaal 30 procent omzetverlies vergeleken met 2019K1 of 2020K1, en een minimumbedrag aan vaste lasten van EUR 1.500 per kwartaal. Door vrijwel alle bedrijven kan een beroep op de regeling worden gedaan, met uitzondering van financiële instellingen, verzekeraars en pensioenfondsen, financieel dienstverleners, openbaar bestuur/overheidsdiensten en publiek bekostigde scholen en instellingen. Zie voor de precieze details omtrent de diverse TVL-regelingen [deze](#) link.

NOW: Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid. De NOW-regelingen zijn, met uitzondering van de eerste NOW-regeling, die liep van maart 2020 t/m mei 2020, vormgegeven per kwartaal in de periode 2020K3-2022K1. De regeling heeft ten doel bedrijven ertoe aan te zetten

personeel, dat door corona minder of geen werk zou hebben, zoveel mogelijk in dienst te houden door de loonkosten (deels) te vergoeden. De regeling kent een omzeldrempel: een bedrijf heeft recht op de NOW-regeling bij een omzetverlies van minimaal 20 procent ten opzichte van het pre-crisisniveau. De maximale tegemoetkoming en het maximaal vergoede omzetverlies varieerden iets in de tijd. Een bedrijf krijgt op basis van het omzetverlies een tegemoetkoming in de loonkosten. Hoe groter het omzetverlies, hoe hoger de tegemoetkoming. De NOW-regeling in 2022K1 vergoedt een omzetverlies van 20 tot 90 procent, en de maximale tegemoetkoming is 85%. Zie voor de precieze details omtrent de diverse NOW-regeling [deze link](#).

Figuren 2.1 t/m 2.3 geven weer hoe de mediane liquiditeitsquote (liquide middelen/balanstotaal), schuldquote (schuld/balanstotaal) en solvabiliteit (eigen vermogen/vreemd vermogen) zich in 2020 hebben ontwikkeld en hoe deze zich zouden hebben ontwikkeld zonder steun- en herstelpakket.

Figuur 2.1 Bedrijfstakingen met grootste/kleinste mutatie mediane liquiditeitsquote in 2020

Bron: CBS en DNB.

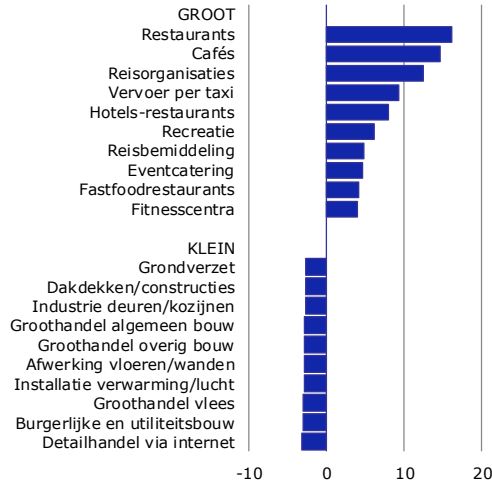
Toelichting: Alleen bedrijfstakingen met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakingen zonder steun- en herstelpakket. Liquiditeitsquote = liquide middelen/balanstotaal * 100.

We geven daarbij telkens de top-10 weer van bedrijfstakingen waarbij het steun- en herstelpakket de grootste resp. kleinste impact heeft gehad. Uit de figuren is af te leiden dat het steun- en herstelpakket een sterk dempende werking heeft gehad op de verslechtering van de liquiditeitspositie, schuldquote en solvabiliteitsquote in de bedrijfstakingen die het hardst zijn geraakt door de crisis: cafés, hotel, restaurants, reisorganisaties, kappers en eventcatering. In de bedrijfstakingen waar het steun- en herstelpakket de grootste impact heeft gehad op de financiële positie van bedrijven (onder het kopje GROOT) zijn de blauwe staafjes allemaal een stuk groter dan de oranje staafjes. In bedrijfstakingen die veel minder sterk zijn geraakt door de coronacrisis (onder kopje KLEIN) is de invloed van het steun- en herstelpakket op de financiële kengetallen veel kleiner. De verschillen tussen de mutatie van de financiële kengetallen inclusief en exclusief steunpakket wijken slechts weinig van elkaar af.

Figuur 2.2 Bedrijfstakken met grootste/kleinste mutatie mediane schuldquote in 2020

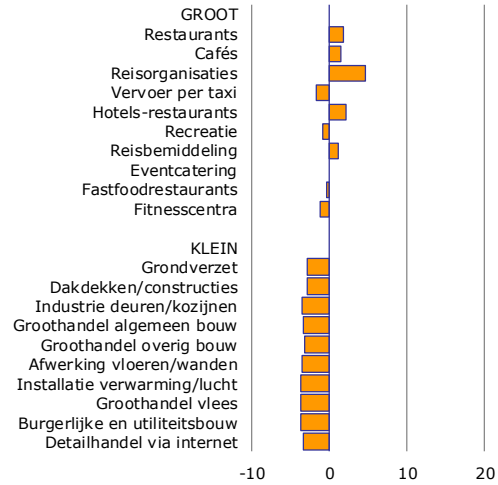
Zonder steun- en herstelpakket

Mutatie in procentpunten

Met steun- en herstelpakket

Mutatie in procentpunten

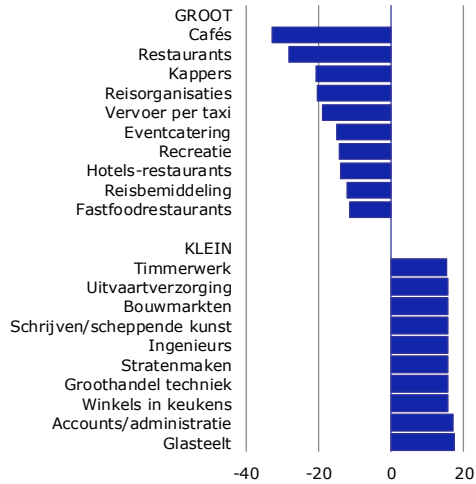
Bron: CBS en DNB.

Toelichting: Alleen bedrijfstakken met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket. Schuldquote = vreemd verogen/balanstotaal * 100.

Figuur 2.3 Bedrijfstakken met grootste/kleinste mutatie mediane solvabiliteit in 2020

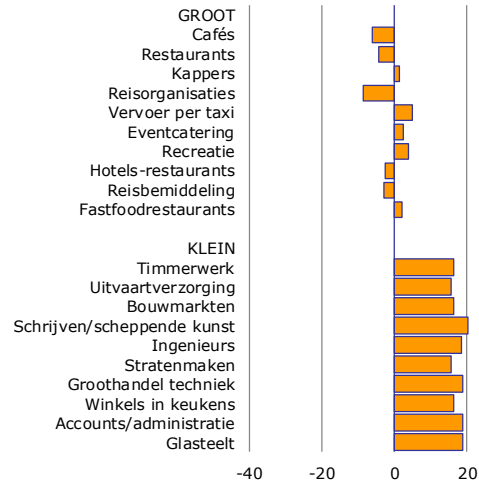
Zonder steun- en herstelpakket

Mutatie in procentpunten

Met steun- en herstelpakket

Mutatie in procentpunten

Bron: CBS en DNB.

Toelichting: Alleen bedrijfstakken met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket. Solvabiliteit= Eigen vermogen/vreemd vermogen* 100.

Om te bepalen in hoeverre het steun- en herstelpakket vooral in de kern gezonde bedrijven of zwakke bedrijven heeft geholpen, hebben we de mutatie in de solvabiliteit en in de liquiditeits- en schuldquote voor en na de coronacrisis nader onderzocht. Figuur 2.4 geeft daarbij de verdeling van de mutatie van de liquiditeitsquote zoals deze in 2020 is geweest (staafjes) en de hypothetische verdeling in 2020 zonder steun- en herstelpakket (de rode bolletjes). Het linker-paneel (hard geraakte bedrijfstakken) geeft

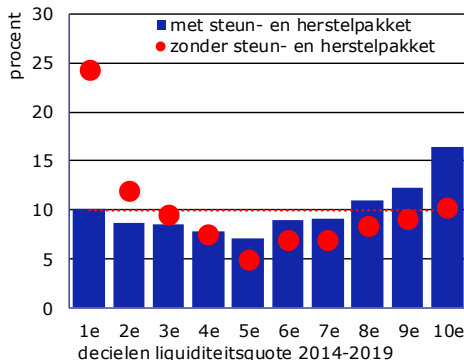
daarbij de mutaties weer waar de impact van de coronacrisis gezien over heel 2020⁴ het grootst was (o.m. horeca, reisbemiddeling etc.), het rechterpaneel (licht geraakte bedrijfstakken) waar de impact gezien over heel 2020 het kleinst was (o.m. detailhandel via internet en projectontwikkelaars). De mutaties zijn daarbij ingedeeld volgens de decielgrenzen die pre-crisis golden, berekend voor de gemiddelde jaar-op-jaar mutatie in de periode 2014-2019. Indien de verdeling van de verandering van de liquiditeitsquote in 2020 precies gelijk zou zijn aan de pre-crisis periode zou elk blauw staafje precies 10% moeten zijn. Dit wordt weergegeven door de rode stippellijn. Indien een blauw staafje dus hoger/lager ligt dan de rode stippellijn bevonden in 2020 meer/minder bedrijven zich in dat deciel van mutatie van het financiële kengetal. Het linker-paneel van Figuur 2.4 laat zien dat binnen de hardst geraakte bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket (meest linker rode bolletje) circa 25 procent van de bedrijven een mutatie van de liquiditeitsquote kent die in de pre-crisis periode behoorde tot de 10 procent bedrijven met de grootste achteruitgang van de liquiditeitsquote. Met steun- en herstelpakket daalt dit percentage naar 10 procent (meest linker blauwe staafje). Daarmee wijkt het aandeel bedrijven met een grote daling van de liquiditeitsquote nauwelijks af van de 10 procent bedrijven die een soortgelijke mutatie hadden in de pre-crisis periode (het 1^e deciel). Hoe groter het verschil tussen het rode bolletje en het blauwe staafje, hoe groter de impact van het steun- en herstelpakket op de liquiditeitsquote. Omdat in het linker-paneel het verschil het grootste is in het eerste deciel concluderen we dat het steun- en herstelpakket in de hardst geraakte bedrijfstakken met name de bedrijven heeft geholpen die zwaar door de coronacrisis werden geraakt. Het rechterpaneel van Figuur 2.4 laat zien dat voor licht geraakte bedrijfstakken het noodpakket aan de verdeling over de pre-coronadecielen veel minder verandert dan in de hardst geraakte bedrijfstakken. Dat betekent dat de steun- en herstelpakketten daar een veel minder grote invloed hebben gehad op liquiditeitsquote.

Figuur 2.4 Mutatie liquiditeitsquote naar pre-corona deciel in 2020

Hard geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen

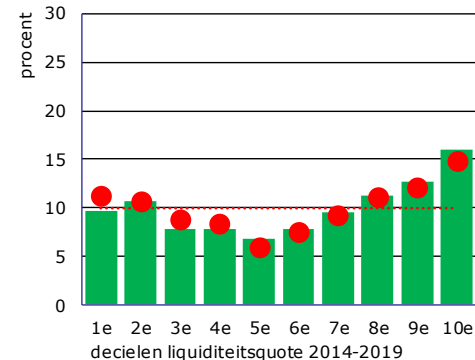
2014-2019

Licht geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen

2014-2019

Bron: CBS en DNB.

Toelichting: Alleen bedrijfstakken met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket.

Liquiditeitsquote = liquide middelen/balanstotaal * 100.

Uit Figuur 2.4 blijkt dat 2020 niet voor alle bedrijven een slecht jaar is geweest. In zowel het linker als rechterpaneel is het aandeel bedrijven in het bovenste deciel 5 procentpunt hoger dan in de pre-crisis periode. Dit impliceert dat een deel van de steun ook terecht is gekomen bij bedrijven die gezien over

⁴ Dat is een belangrijke nuance. In 2020K2 hadden vrijwel alle bedrijven last van de coronacrisis, maar in de maanden daarna divergeerde het herstel tussen bedrijfstakken aanzienlijk. Gezien over het hele jaar was 2020 voor de bouw, advocatuur en delen van de groothandel een goed jaar. Voor de horeca, hotels-restaurant en de evenementbranche juist niet.

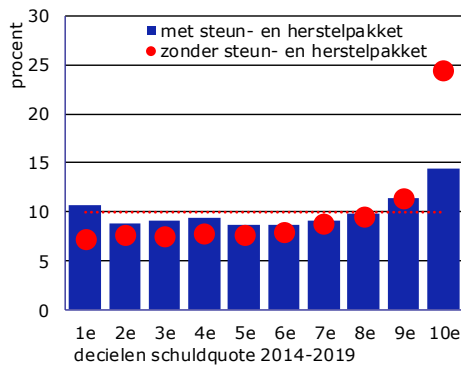
heel 2020 een hoge omzetgroei hadden. Dit betekent waarschijnlijk dat deze bedrijven na een forse initiële daling van de omzet in het tweede kwartaal van 2020 aanspraak maakten op het steun- en herstelpakket, waarna de omzet in de kwartalen daarna weer flink is gestegen en het bedrijf niet langer aanspraak maakte op het steun- en herstelpakket.

Figuur 2.5 en 2.6 zetten de mutatie van respectievelijk de schuldquote en de solvabiliteitsquote in 2020 af ten opzichte van de gemiddelde mutatie in de periode 2014-2019. Let wel: in Figuur 2.5 is de interpretatie van de decielen precies omgekeerd aan Figuur 2.4: een sterke afname van de schuldquote met steun- en herstelpakket in het 10^e deciel duidt erop dat het pakket een sterke toename van de schuld heeft voorkomen. Het beeld dat uit de Figuren 2.4 tot en met 2.6 naar voren komt is dat het steun- en herstelpakket ervoor gezorgd heeft dat de uitputting van liquide middelen, de oloploop van schulden en verslechtering van de solvabiliteit in de zwaar door corona getroffen bedrijfstakken sterk is afgeremd. Per saldo week in 2020 de verdeling van de mutatie van de solvabiliteit, de liquiditeits- en schuldquote in de relatief hard door corona geraakte bedrijfstakken niet wezenlijk af van de pre-corona verdeling. Aan het begin van de coronacrisis was het doel van de steunmaatregelen om de economische schok op te vangen door de economie "te bevroren", door bedrijven die omzetverlies leden te compenseren en banen te behouden. Dat lijkt -bezien over 2020- derhalve relatief goed gelukt.

Figuur 2.5 Mutatie schuldquote naar pre-corona deciel in 2020

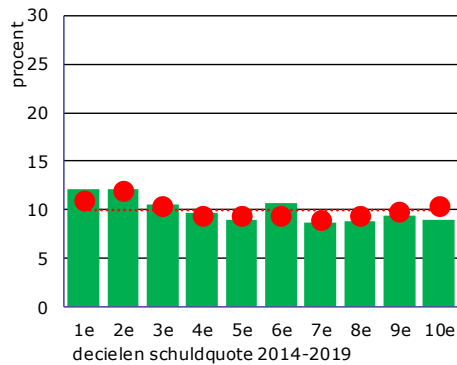
Hard geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen
2014-2019

Licht geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen
2014-2019

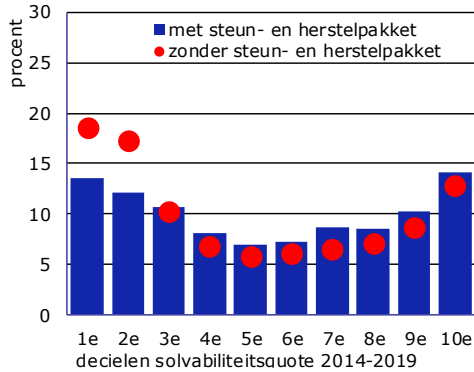
Bron: CBS en DNB.

Toelichting: Alleen bedrijfstakken met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket. Schuldquote = schuld/balanstotaal * 100.

Figuur 2.6 Mutatie solvabiliteitsquote naar pre-corona deciel in 2020

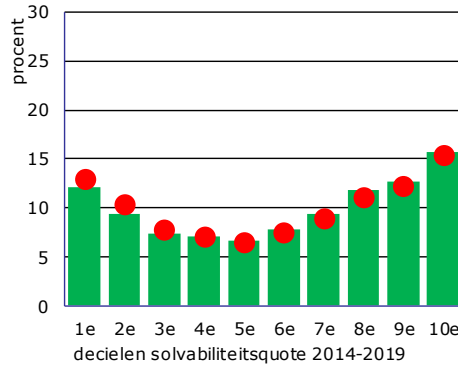
Hard geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen
2014-2019

Licht geraakte bedrijfstakken

Percentage bedrijven 2020 in decielen
2014-2019

Bron: CBS en DNB.

Toelichting: Alleen bedrijfstakken met >100 bedrijven in 2020. Ordening op bedrijfstakken zonder steun- en herstelpakket. Solvabiliteit = eigen vermogen/schuld * 100.

2.1 Gerichtheid steun- en herstelpakket

Tabellen 2.1 en 2.2 beschouwen een ander aspect van de uitwerking van het steun- en herstelpakket. De tabellen geven het gebruik weer van de NOW-, TOGS- en TVL-regelingen in de periode 2020K2 tot en met 2021K2. We kijken daarbij per regeling in welk deciel van de pre-corona omzetgroeverdeling (jaar-op-jaar) de omzet van de aanvragers zich bevond. Zo is in de eerste regel van Tabel 2.1 te zien dat 62 procent van de bedrijven in de bedrijfstakken waar de impact van de coronacrisis relatief het grootst was in het tweede kwartaal van 2020, het kwartaal waarop de NOW1 betrekking had, een omzet had die viel in het onderste deciel van de pre-corona verdeling van de omzetgroei. Dit zien we grosso modo ook terug bij de andere NOW-regelingen, die betrekking hadden op het derde kwartaal van 2020 tot en met het tweede kwartaal van 2021.⁵ In de bedrijfstakken waar de impact van de coronacrisis het grootst was maken de zwaarst getroffen bedrijven het meest gebruik van de regelingen. Dit geldt ook voor de bedrijfstakken die minder hard zijn geraakt door de coronacrisis (zie de rijen "gemiddeld" en "licht geraakt"), zij het dat daar het gebruik in het tweede en derde deciel iets hoger ligt. Dus ook in bedrijfstakken die minder hard zijn geraakt door de crisis worden de regelingen met name gebruikt in de lagere omzetdecielen. We vinden een vergelijkbaar beeld bij het gebruik van de TVL (Tabel 2.2). Ook bij die regelingen is het gebruik sterk geconcentreerd binnen de groep bedrijven met een grote omzetsdaling. Vanuit economisch en budgettair perspectief kan evenwel de vraag worden gesteld of het doelmatig is dat een deel van de gelden uit het steun- en herstelpakket is gegaan naar zwak presterende bedrijven in bedrijfstakken die relatief licht zijn geraakt door de coronacrisis. Naarmate de crisis langer aanhield, werd het "bevrozen" van de economie steeds kostbaarder, omdat bedrijven een kleinere prikkel hadden om zich aan te passen aan de nieuwe situatie.

⁵ De informatie over recente NOW-regelingen is op moment van schrijven van deze analyse nog niet beschikbaar.

Tabel 2.1 Gebruik NOW-regelingen 2020K2–2021K2 naar omzetmutatie

Percentage bedrijven 2020 in decielen 2016K1 – 2019K4

Regeling	Kwartaal	Impact coronacrisis op bedrijfstak	Decielen omzetmutatie in de periode 2016K1 - 2019K4										
			1e	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e	9e	10e	
NOW1	2020K2	hard geraakt	62										
		gemiddeld	32										
		licht geraakt	26										
NOW2	2020K3	hard geraakt	42										
		gemiddeld	33										
		licht geraakt	31										
NOW 3.1	2020K4	hard geraakt	65										
		gemiddeld	29										
		licht geraakt	23										
NOW 3.2	2021K1	hard geraakt	78										
		gemiddeld	39										
		licht geraakt	38										
NOW 3.3	2021K2	hard geraakt	64										
		gemiddeld	40										
		licht geraakt	36										

Bron: CBS en DNB.

Tabel 2.2 Gebruik TOGS en TVL-regeling 2020K2–2021K2 naar omzetmutatie

Percentage bedrijven 2020 in decielen 2016K1 – 2019K4

Regeling	Kwartaal	Impact coronacrisis op bedrijfstak	Decielen omzetmutatie in de periode 2016K1 - 2019K4										
			1e	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e	9e	10e	
TOGS	2020K2	hard geraakt	67										
		gemiddeld	38										
		licht geraakt	26										
TVL 20.3	2020K3	hard geraakt	54										
		gemiddeld	48										
		licht geraakt	49										
TVL 20.4	2020K4	hard geraakt	77										
		gemiddeld	42										
		licht geraakt	41										
TVL21.1	2021K1	hard geraakt	89										
		gemiddeld	65										
		licht geraakt	68										
TVL 21.2	2021K2	hard geraakt	70										
		gemiddeld	59										
		licht geraakt	57										

Bron: CBS en DNB.

Vermeldenswaard is dat onze berekeningen zijn gebaseerd op een rijk en op maat voor DNB gemaakt omzetbestand waardoor wij, in tegenstelling tot eerdere studies (Freeman et al., 2021 en Schellekens et al., 2021a en 2021b), ook de omzetontwikkeling in onder meer de bouwnijverheid, industrie en detailhandel in de analyse kunnen betrekken. Bovendien voeren wij de analyse uit op zeer granulair (SBI-5D) niveau. Dit is van belang omdat de omzetontwikkeling en productiviteitsniveaus binnen grove gedefinieerde bedrijfstakken flink kan verschillen. Zo spinde, binnen de bedrijfstak detailhandel, de detailhandel via internet in kleding- en modeartikelen garen bij de coronacrisis, terwijl de winkels in dameskleding een flinke omzetklap kregen te verwerken. Indien alleen naar de detailhandel in zijn geheel wordt gekeken sneeuwen dit soort verschillen onder. Een granulaire indeling is ook van belang als het gaat om de beoordeling van de werking van het steun- en herstelpakket. Ook de verdeling van de financiële kengetallen kan flink verschillen. Zo kende binnen de groothandel, de groothandel in meubilair een hela andere ontwikkeling van de liquiditeitsquote, schuldquote en solvabiliteit dan de groothandel in ijzer- en metaalwaren.

Tabel 2.3 en 2.4 beschouwen tot slot de spreiding van het gebruik van het steunpakket naar productiviteitsniveau van de aanvragers. Daarbij is het productiviteitsniveau van de aanvragers

over 2020 vergeleken met de verdeling van hun productiviteit in de pre-crisisperiode.⁶ Uit de tabellen leiden wij af dat zowel hoog- als laagproductieve bedrijven gebruikt hebben gemaakt van het steun- en herstelpakket. Het gebruik van de regelingen beperkt zich dus niet tot ondersteuning van de minder productieve bedrijven. De spreiding over de pre-corona productiviteitsdecielen is zeer gelijkmatig, met een zeer lichte ondervertegenwoordiging in de hogere decielen. Maar uit de cijfers in de tabellen is niet af te leiden dat het gebruik sterk is geconcentreerd bij laagproductieve bedrijven.

Tabel 2.3 Gebruik NOW-regelingen 2020K2–2021K2 naar productiviteitsniveau

Percentage bedrijven 2020 in decielen 2018-2019

Regeling	Kwartaal	Impact coronacrisis op bedrijfstak	Decielen productiviteitsniveau 2018K1 - 2019K4										
			1e	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e	9e	10e	
NOW1	2020K2	hard geraakt	11										6
		gemiddeld	12										6
		licht geraakt	11										6
NOW2	2020K3	hard geraakt	11										7
		gemiddeld	13										5
		licht geraakt	11										5
NOW 3.1	2020K4	hard geraakt	11										7
		gemiddeld	13										5
		licht geraakt	12										6
NOW 3.2	2021K1	hard geraakt	11										7
		gemiddeld	13										5
		licht geraakt	11										6
NOW 3.3	2021K2	hard geraakt	11										6
		gemiddeld	15										6
		licht geraakt	10										7

Bron: CBS en DNB.

Tabel 2.4 Gebruik TOGS en TVL-regeling 2020K2–2021K2 naar productiviteitsniveau

Percentage bedrijven 2020 in decielen 2018-2019

Regeling	Kwartaal	Impact coronacrisis op bedrijfstak	Decielen productiviteitsniveau 2018K1 - 2019K4										
			1e	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e	9e	10e	
TOGS	2020K2	hard geraakt	12										9
		gemiddeld	14										7
		licht geraakt	11										8
TVL 20.3	2020K3	hard geraakt	11										9
		gemiddeld	16										7
		licht geraakt	10										7
TVL 20.4	2020K4	hard geraakt	11										9
		gemiddeld	14										7
		licht geraakt	13										10
TVL21.1	2021K1	hard geraakt	11										9
		gemiddeld	14										9
		licht geraakt	11										10
TVL 21.2	2021K2	hard geraakt	12										10
		gemiddeld	15										9
		licht geraakt	9										10

Bron: CBS en DNB.

⁶ De tabellen tonen de productiviteit per uur, gedefinieerd als de toegevoegde waarde afgeleid uit de verlies en winstrekening van alle in Nederland actieve naamloze en besloten vennootschappen, gedeeld door het aantal gewerkte uren volgens de polisadministratie. Een toelichting op beide databronnen is te vinden in de Appendix. De uitkomsten zijn vrijwel identiek indien we de productiviteit per bedrijf berekenen op basis van het aantal werknemers uit polisadministratie of het aantal werknemers volgens het Algemeen Bedrijvenregister.

3 Corona-gerelateerd belasting-uitstel

Met de regeling “bijzonder uitstel vanwege corona” (hierna: corona-gerelateerd belastinguitstel) stelt het kabinet ondernemers in staat voor een breed scala aan belastingverplichtingen uitstel van betaling aan te vragen. Omdat de regeling onder grote tijdsdruk vormgegeven en geïmplementeerd moest worden heeft ze een generiek karakter gekregen. Onderstaande analyse heeft als doel de gevolgen van twee aspecten van dit generieke karakter inzichtelijk te maken.

Allereerst is het uitstel riant; voor alle aanslagen inkomstenbelasting, zorgverzekeringswet, vennootschapsbelasting, loonheffingen en omzetbelasting (btw) vraagt een onderneming in één keer uitstel van betaling aan. Dit maakt dat het uitstel voor een onderneming niet per definitie in verhouding staat tot haar betalingsproblemen of winstgevendheid. Bovendien is het uitstel coulant: bedrijven krijgen van de fiscus vanaf 1 oktober 2022 60 maanden de tijd om het corona-gerelateerd belastinguitstel terug te betalen. Ons eerste punt van interesse is dan ook de mate waarin ondernemingen, door gebruik van de regeling, een schuld opbouwen die niet zonder problemen uit toekomstige winst kan worden afgelost.

Bovendien zijn de criteria om in aanmerking te komen mild; de eerste drie maanden uitstel worden altijd toegezegd en daarna hoeft een onderneming enkel aannemelijk te maken dat ze corona-gerelateerde betalingsproblemen heeft. Idealiter zijn de frequentie en hoogte van aanvragen binnen een bedrijfstak proportioneel aan de mate waarin ze getroffen is door de coronacrisis. Het tweede deel van deze analyse behelst daarom een vergelijking van de karakteristieken van aanvragers uit getroffen en niet-getroffen bedrijfstakken.

Onze dataset bevat gegevens over een totale belastingschuld van EUR 17,1 miljard zoals deze op 3 september 2021 verdeeld was. We koppelen deze, via het CBS toegankelijke, brondata aan gegevens over winst- en verliesrekeningen van alle in Nederland actieve BV's en NV's (hierna: vennootschappen). Bij vennootschappen stond in totaal voor EUR 12,6 miljard aan corona-gerelateerd belastinguitstel uit; circa 73 procent van de totale schuld. De precieze bronbestanden en de manier waarop deze gekoppeld zijn, staan beschreven in de appendix.

3.1 Terugbetaalcapaciteit bedrijven

Allereerst zijn we geïnteresseerd in het analyseren van de terugbetaalcapaciteit van de ondernemingen. Meer specifiek willen we een beeld krijgen van welk percentage ondernemingen mogelijk problemen gaat krijgen om de belastingschuld terug te betalen. De terugbetaalcapaciteit beoordelen we aan de hand van het percentage van de bruto maandwinst dat moet worden afgestaan om de belastingschuld binnen de daarvoor gestelde termijn af te lossen, te weten: 60 maanden vanaf 1 oktober 2022. We stellen voor een onderneming de maandwinst gelijk aan een twaalfde van de gemiddelde bruto jaarwinst in de periode 2014-2019.

Figuur 3.1 geeft weer hoe we ondernemingen vervolgens op basis van deze maatstaf classificeren. Wanneer een onderneming minder dan 15 maandwinsten aan belastinguitstel heeft uitstaan, spreken we van een laag risico in termen van haar terugbetaalcapaciteit. Dit betekent dat gedurende de 60 maanden die vanaf 1 oktober 2022 als terugbetaaltermijn zijn gesteld niet meer dan 25 procent van de maandwinst hoeft worden aangewend om de schuld af te lossen. Ondernemingen die hiervoor tussen de 25 en 50 procent van de maandwinst moeten aanwenden classificeren we als een gemiddeld risico. Ten slotte classificeren we alle ondernemingen die 60 maanden lang meer dan 50 procent van de maandwinst moeten afstaan als een hoog risico. Tot deze laatste categorie rekenen we tevens alle ondernemingen met een negatieve gemiddelde maandwinst. Onze primaire interesse bij de analyse van de terugbetaalcapaciteit is het bepalen welk percentage van de aanvragers tot deze laatste categorie gerekend moet worden. Voor ondernemingen uit de hoge risicocategorie zal de winstgevendheid dus moeten verbeteren ten opzichte van het historisch gemiddelde om de belastingschuld redelijkerwijs uit toekomstige winst af te kunnen betalen.

Figuur 3.1 Classificatie per onderneming met een belastingschuld

Laag risico gedurende 60 maanden < 25% afstaan	Gemiddeld risico gedurende 60 maanden 25% ≤ afstaan < 50%	Hoog risico gedurende 60 maanden ≥ 50% afstaan of winst < 0
--	---	---

Figuur 3.2 toont per risicocategorie het totale uitstel en het aantal ondernemingen dat tot de betreffende categorie behoort. Onder de tabellen zijn tevens de bijbehorende percentages gegeven om de verhoudingen inzichtelijk te maken. De figuur laat zien dat 47 procent van de vennootschappen met corona-gerelateerd belastinguitstel tot de hoog risico categorie behoren. Dit betekent dat zij vanaf begin oktober 2022 gedurende vijf jaar maandelijks een bedrag gelijk aan minstens de helft van hun pre-corona bruto maandwinst aan de fiscus moeten afdragen.⁷ Ten opzichte van het totaal aantal vennootschappen in onze data gaat het om 7,5 procent. Deze groep ondernemers is goed voor 60 procent van het uitstaande bedrag van belastinguitstel aan vennootschappen.

Figuur 3.2 Verdeling per risicocategorie

A. Uitstel per risicocategorie, EUR miljarden			Σ	B. Aantal ondernemingen per risicocategorie			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
2,14	2,85	7,58	12,57	16.255	4.787	18.627	39.669
17,0%	22,7%	60,3%		41,0%	12,1%	47,0%	

In Figuur A.1 en A.2 in de appendix zijn vergelijkbare tabellen te vinden voor specifieke ondernemingsgrootten en bestaansduren. Daaruit blijkt dat het bovenstaande resultaat door de bank genomen representatief is voor deze segmentaties. Bij alle bedrijfsgroottes zien we dat iets minder dan de helft een hoge risicoclassificatie krijgt en dat deze ondernemingen gezamenlijk goed zijn voor meer dan de helft van de totale belastingschuld (Figuur A.1). Het maakt daarbij niet uit of we enkel vennootschappen beschouwen die minstens sinds 2018 in de dataset voorkomen (Figuur A.2). Dit laatste addendum sluit uit dat de resultaten gedreven worden door startups die van nature tot lage winstgevendheid neigen.

⁷ Indicatieve berekeningen op basis van de liquiditeitspositie van bedrijven geven aan dat ook na aftrek van de liquide middelen eind 2020 -waarvan onduidelijk is of die in september 2021 nog op de balans stonden- nog steeds 40 procent van de bedrijven met belastinguitstel problemen zal krijgen wanneer de resterende schuld uit toekomstige winsten moet worden terugbetaald.

Voor alle aanslagen inkomstenbelasting, zorgverzekeringswet, vennootschapsbelasting, loonheffingen en omzetbelasting (btw) vraagt een onderneming in één keer uitstel van betaling aan. In combinatie met de lage lat om van de regeling gebruik te maken heeft dit geleid tot een zeer hoog percentage aanvragers waarvoor de belastingschuld niet in verhouding staat tot de historische winstgevendheid. Het is voor deze ondernemingen dus zaak om toekomstgericht met hun tijdelijke lastenverlichting om te gaan en terugbetaalproblemen te voorkomen. Resumerend leidt het algemene karakter van de regeling er dus toe dat het grootste deel van de steun terecht komt bij ondernemingen die eigenlijk minder of zelfs helemaal geen schuld zouden moeten opbouwen. Het is daarmee goed voorstelbaar dat de regeling creatieve destructie verstoort en voor veel ondernemingen geen afstel maar uitstel van problemen betekent.

3.2 Verschil tussen getroffen en niet-getroffen bedrijfstakken?

Verantwoord gebruik van de regeling impliceert dat de aanvragen binnen een bedrijfstak proportioneel zijn aan de mate waarin deze bedrijfstak door de pandemie getroffen is. In Figuur 3.3 is weergegeven hoe de verdeling van het belastinguitstel is voor de tien hardst geraakte sub-bedrijfstakken en de tien lichtst door corona geraakte sub-bedrijfstakken. Uit Figuur 3.3 is af te leiden dat hard getroffen bedrijfstakken een aanzienlijk hoger percentage ondernemingen hebben dat gebruik maakt van de regeling.

Figuur 3.3 Belastinguitstel in hard en licht door corona getroffen bedrijfstakken¹

Uitstaand belastinguitstel per 3 september 2021

Top-10 hard getroffen bedrijfstakken

Bedrijfstak	Mediane uitstel (EUR d.z.d.)	Mediane productiviteit (percentiel)	Belastinguitstel (% bedrijven)	Laag risico	Gem. risico (verdeling uitstel in EUR)	Hoog risico
Reisbemiddeling	47	47	31	51	11	39
Reisorganisatie	52	48	33	20	57	23
Pensioens en conferentie-oorden	112	51	44	79	6	15
Cafe's	56	45	50	26	20	54
Eventcatering	49	49	41	15	11	74
Restaurants	75	47	57	23	30	46
Hotel-restaurants	124	44	52	43	21	37
Vervoer per taxi	59	48	34	3	5	91
Winkels in dameskleding	45	40	45	12	10	78
Winkels in bovenkleding/mode	64	42	44	21	10	69
GEMIDDELDE TOP-10	68	46	43	29	18	53

Top-10 licht getroffen bedrijfstakken

Bedrijfstak	Mediane uitstel (EUR d.z.d.)	Mediane productiviteit (percentiel)	Belastinguitstel (% bedrijven)	Laag risico	Gem. risico (verdeling uitstel in EUR)	Hoog risico
Groothandel in bouw materiaal	62	28	13	9	5	86
Winkels in meubels	42	45	30	10	28	62
Webhosting	46	34	16	20	16	64
Groothandel in meubilair	64	39	23	22	15	63
Handelsbemiddeling	29	38	18	12	3	85
Burgelijke en utiliteitsbouw	57	37	14	12	4	84
Groothandel in med. instrum.	59	36	12	33	15	52
Webportals	36	39	18	8	5	87
Architectenbureau's	47	45	14	18	26	56
Interieurbouw	104	40	25	4	6	90
GEMIDDELDE TOP-10	55	38	18	15	12	73

¹ Vanwege restricties bij het gebruik van de CBS data geven we alleen bedrijfstakken weer waar voor minimaal 30 bedrijven bekend is of ze respectievelijk een laag, gemiddeld of hoog-risico op terugbetaling hebben.

Bron: CBS en DNB.

In de hard getroffen bedrijfstakken hebben bedrijven vaker en gemiddeld voor hogere bedragen gebruik gemaakt van belastinguitstel. Waar gemiddeld 43 procent van ondernemingen uit de zwaarst getroffen bedrijfstakken belastinguitstel heeft aangevraagd is dit voor minst getroffen bedrijfstakken gemiddeld slechts 18 procent. Het (mediane) bedrag aan uitstaand corona-gerelateerd belastinguitstel ligt in hard geraakte bedrijfstakken bijna een kwart hoger: EUR 68 duizend in hard geraakte bedrijfstakken versus EUR 55 duizend in licht geraakte bedrijfstakken.

Tegelijkertijd lijkt de regeling in de minst getroffen sectoren vooral ten gunste te komen van de minder winstgevende ondernemingen. De tabel toont een aanzienlijk verschil in verhoudingen tussen risicoclassificaties van ondernemingen die gebruik maken van de maatregel: in hard getroffen bedrijfstakken vormt het bedrag dat ondernemingen met een hoge risicoclassificatie hebben uitstaan aan belastingschuld 53 procent terwijl in de licht getroffen bedrijfstakken het maar liefst 73 procent is. Dit suggereert dat de regeling in de slechts licht door de corona-pandemie geraakte bedrijfstakken vooral ten gunste komt van de minder winstgevende ondernemingen en dat daarmee mogelijk de creatieve destructie wordt verstoord. Deze conclusie wordt verder onderschreven door de relatieve positie in termen van productiviteit van aanvragers in de verschillende bedrijfstakken met elkaar te vergelijken. De mediane productiviteit van aanvragers in de hard getroffen bedrijfstakken ligt in het 46e percentiel van de productiviteitsverdeling. In de licht getroffen bedrijfstakken ligt de mediane productiviteit van bedrijven met corona-gerelateerd belastinguitstel in het 38e percentiel.

Eenzijds kan dus geconcludeerd worden dat in zwaar getroffen bedrijfstakken ondernemingen vaker en gemiddeld voor hogere bedragen gebruik maken van de regeling. Tegelijkertijd zien we dat in de niet-getroffen bedrijfstakken het vaker ondernemingen uit lagere productiviteitspercentielen zijn en dat de maandwinst niet in verhouding staat tot de (gemiddeld lagere) openstaande belastingschuld.

4 Tot slot

In deze analyse is de invloed van het steun- en herstelpakket op de financiële positie van het Nederlandse bedrijfsleven in 2020 geanalyseerd, en kijken we naar de mate waarin bedrijven gebruik hebben gemaakt van het corona-gerelateerd belastinguitstel, en hoe zwaar dit uitstel drukt op hun toekomstige winstgevendheid. Onze uitkomsten schetsen een gunstig beeld van het steun- en herstelpakket. Het pakket is in 2020 per saldo effectief geweest om de klap van de coronacrisis op te vangen en het gebruik van het steun- en herstelpakket was in de periode 2020K2 tot en met 2021K2 geconcentreerd bij bedrijven met een relatief groot omzetverlies. Tegelijkertijd beperkt het zich niet louter tot bedrijven in hard door de corona-crisis geraakte bedrijfstakken. Ook bedrijven met een groot omzetverlies in lichter geraakte bedrijfstakken hebben – overigens conform de voorwaarden van de regelingen- gebruik gemaakt van de steun. Zowel hoog- als laagproductieve bedrijven hebben gebruikt gemaakt van het steun- en herstelpakket. Het gebruik van de regelingen beperkt zich dus niet tot de minder productieve bedrijven.

Het belastinguitstel is een stuk minder gericht geweest dan het steunpakket. Circa de helft van de vennootschappen die corona-gerelateerd belastinguitstel heeft aangevraagd zal gedurende vijf jaar meer dan de helft van de pre-corona bruto maandwinst moeten afdragen aan de fiscus om het verleende belastinguitstel terug

te betalen. Overigens hebben lang niet alle bedrijven gebruik gemaakt het belastinguitstel. De bedrijven met een hoog risico op aflossingsproblemen van de belastingschuld vormen 7,5 procent van het totaal aantal vennootschappen in onze data. Ondernemingen in bedrijfstakken die relatief hard zijn getroffen door de coronacrisis hebben vaker en voor gemiddeld hogere bedragen gebruik van de mogelijkheid tot belastinguitstel. Het belastinguitstel komt echter ook voor een groot deel terecht bij bedrijven die relatief licht zijn geraakt door de coronacrisis. Zorgwekkend is dat juist zij relatief vaak een belastingschuld hebben die in problematische verhouding staat tot hun historische winstgevendheid. Bovendien komt het corona-gerelateerd belastinguitstel, in tegenstelling tot de maatregelen uit het steun- en herstelpakket, relatief vaak terecht bij bedrijven met een lage productiviteit. Vanuit economisch en budgettair perspectief kan de vraag worden gesteld of het doelmatig is dat een deel van de gelden uit het steun- en herstelpakket en een deel van het belastinguitstel is gegaan naar bedrijven in bedrijfstakken die relatief licht zijn geraakt door de coronacrisis of een laag productiviteitsniveau hebben. Naarmate corona langer bij ons blijft wordt het "bevrozen" van de economie steeds kostbaarder omdat bedrijven een kleinere prikkel hebben om zich toekomstgericht aan te passen aan de nieuwe situatie.

Geraadpleegde literatuur

- Díez, F.J., Duval, R., Fan, J., Garrido, J., Kalemli-Özcan, S., Maggi, C., Martinez-Peria, S. en N. Pierri (2021), *Insolvency prospects among small and medium enterprises in advanced economies: assessment and policy options*, IMF Staff Discussion Note 2021/002, [link](#).
- Ebeke, C.H., Jovanovic, N. Valderrama, J. en J. Zhou (2021), *Corporate liquidity and solvency in Europe during COVID-19: the role of policies*, IMF Working Paper 2021/056, [link](#).
- Freeman, D., Bettendorf, L. en S. Lammers (2020), *Analyse coronasteunbeleid 2020 met bedrijvendata*, CPB Achtergronddocument, [link](#).
- Schellekens, M., Wijnen, J. en A.L. Cnossen (2021a), *Coronasteun compenseerde flink deel reguliere omzetverliezen*, [link](#).
- Schellekens, M., 't Jong, R. en A.L. Cnossen (2021b), *Ook ondernemingen met omzetgroei ontvingen steun*, [link](#).

Appendix

A.1 Samenstelling bedrijvenbestand

Balans en verlies- en winstrekening per bedrijf gecombineerd met ABR...

Alle analyses zijn uitgevoerd op het niveau van de ondernemingsgroep. Zo'n groep kan bestaan uit één of meerdere juridische eenheden en is autonoom ten opzichte van het financieringsproces. De basis wordt gevormd door de statistiek financiën van alle niet-financiële ondernemingen (NFO)⁸. In het bestand zitten gedetailleerde gegevens over de bedrijfstak (SBI op 2-cijferig niveau) en de jaarlijkse balans en verlies- en winstrekening van alle Nederlandse bedrijven die wettelijk verplicht zijn vennootschapsbelasting af te dragen. De gegevens zijn verzameld op het niveau van de juridische eenheid die de fiscale aangifte doet. In 2020 zaten er in totaal 354.961. Indien een onderneming bestaat uit meerdere juridische eenheden tellen we de balansposten bij elkaar op, om te komen tot de balans van de totale ondernemingsgroep. We kennen de ondernemingsgroep in dat geval de bedrijfstak toe van de juridische eenheid met het grootste balanstotaal.⁹ Voor de grootste Nederlandse bedrijven voert het CBS de balansconsolidatie zelf uit. Na consolidatie zitten er in 2020 255.474 bedrijven in het bestand.¹⁰ We koppelen de NFO-data aan het algemeen bedrijvenregister (ABR) om de rechtsvorm, grootteklasse van de onderneming in termen van werkzame personen te bepalen en de ondernemingsgroep in te kunnen delen naar sub-bedrijfstak (SBI op 5-cijferig niveau). De analyse in de hoofdttekst is op basis van de sub-bedrijfstakken. We analyseren daarbij alle bedrijfstakken waarvoor met een minimum van 100 bedrijven per sub-bedrijfstak. In totaal analyseren we daarmee 183 bedrijfstakken.

Verrijkt met kwartaalomzetten 2019K1-2021K2 uit de productiestatistiek...

Het gekoppelde NFO-ABR bestand verrijken we voorts met de bedrijfsomzetten per kwartaal over de periode 2015K1-2021K2. De bedrijfsomzetten per kwartaal zijn afkomstig uit het zogenoemde DRT-BEID bestand¹¹. Dit bestand bevat de omzet van de populatie bedrijven met als hoofdactiviteit groothandel en handelsbemiddeling, vervoer en opslag, horeca, informatie en communicatie, specialistische zakelijke diensten, overige zakelijke dienstverlening en overige diensten.

Op verzoek van DNB is een aanvullend microdatabestand aangemaakt met de omzet van de overige bedrijfstakken uit de productiestatistieken. Om te voorkomen dat uitbijters in de data de resultaten bepalen verwijderen we allereerst alle omzetten kleiner dan EUR 500. Bij het bepalen van de jaar-op-jaargroei van de omzet passen schonen we deze ook door de onderste/bovenste 2,5 procent van de jaar-op-jaargroei van de omzet per (sub) bedrijfstak gelijk te stellen aan percentiel 2,5/percentiel 97,5 van de omzetverdeling binnen de (sub) bedrijfstak.

Het CBS verzamelt geen omzetcijfers voor de volgende bedrijfstakken (waarbij tussen haakjes de SBI-2d code): landbouw (1), bosbouw (2), visserij (3), onderwijs (85), gezondheidszorg (86), verzorging (87), welzijnszorg (88), kunst (90), cultuur (91), loterijen en kansspelen (92) sport en recreatie (93) en levensbeschouwelijke organisaties (94). Voor de inschatting van de omzetontwikkeling in deze

⁸ Zie voor meer details over het NFO bestand de CBS-website ([hier](#)).

⁹ In het ruwe NFO-bestand 2020 bestond 77% van de ondernemingsgroepen uit 1 fiscale aangever, 17% uit 2 fiscale aangevers, 4% uit 3 fiscale aangevers en 2% uit 4 of meer fiscale aangevers.

¹⁰ Omdat over 2020 nog niet alle balans en verlies- en winstrekening bekend zijn imputeert het CBS deze. Deze geïmputeerde balansen gebruiken we niet in onze analyse omdat ze vaak volledig identiek zijn aan de eindbalans 2019, waarmee de impact van de coronacrisis op de balans zou worden onderschat.

¹¹ Vernoemd naar het verwerkings- en analysesysteem DRT (directe ramingen totaal) en de bedrijfseenheid indicator (BEID). Zie voor meer details over het DRT-bestand de website van het CBS ([hier](#)).

bedrijfstukken maken we gebruik van realisatiecijfers uit de productiestatistiek op bedrijfstukniveau, en , indien die ook niet beschikbaar is, van de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde volgens de Nationale Rekeningen.

Dat betekent evenwel dat de inschatting van de omzetschok als gevolg van corona in deze bedrijfstukken niet gedifferentieerd is naar bedrijf. Het kan dus zijn dat de omzetschok voor een aantal bedrijven kleiner/groter is geweest, en dat daardoor een minder nauwkeurige schatting resulteert van zowel de omzetschok als van de effectiviteit van de steunpakketten. Bovendien stellen we een minimumgrens van 30 aan de omzetschok in alle kwartalen van 2020K1 tot en met 2021K2 waarvoor we binnen en (sub)bedrijfstuk gegevens moeten hebben. Indien binnen zo'n bedrijfstuk de omzet voor een bedrijf mist, stellen we deze gelijk aan de mediane omzetgroei.

In totaal gebruiken we voor 52 bedrijfstukken de omzetcijfers op bedrijfsniveau (totaal 59 bedrijfstukken) en 169 sub-bedrijfstukken (totaal 343 sub-bedrijfstukken; 50%).

en werknemersaantal per kwartaal in de 2019K1-2021K2 uit polis-administratie...

Daarnaast verrijken we het bestand met informatie over de lonen en andere baankenmerken van alle werknemers bij Nederlandse bedrijven. Deze zogenoemde polis-administratie is gebaseerd op de loonaangiften bij de Belastingdienst en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV).¹² We gebruiken de informatie over het aantal gewerkte uren om, na berekening van de toegevoegde waarde per bedrijf op basis van het bovengenoemde NFO bestand, het productiviteitsniveau van bedrijven tijdens en pre corona te bepalen (zie Tabel 2.3 en 2.4). We verwijderen uitbijters uit de data door de onderste/bovenste 0,5% van jaar-op-jaargroei van het werknemersbestand gelijk te stellen aan percentiel 0,5/percentiel 99,5.

...en per bedrijf uitgekeerde bedragen uit het steun- en herstelpakket

Tot slot maken we gebruik van uitgekeerde bedragen in het kader van regelingen uit het steun- en herstelpakket van de overheid, te weten: de eerste en tweede tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkgelegenheid (NOW 1, NOW 2, NOW 3.1, NOW 3.2 en NOW 3.3), de tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren Covid-19 (TOGS) en de regeling Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL 1, TVL 20.4, TVL 21.1 en TVL 21.2). De bedragen voor zowel de NOW als de TVL bevatten voorschotuitkeringen en zijn gebaseerd op niet-openbare microdata van het CBS en zijn beschikbaar gesteld door het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). De bron van de TOGS en TVL bedragen is de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

¹² Zie voor meer details over het polisadministratie-bestand de website van het CBS ([hier](#)).

A.2 Extra figuren en tabellen

Figuur A.1 Verdeling per risicocategorie; naar bedrijfsgrootte

A. Kleinbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	B. Kleinbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,85	0,62	2,70	4,17	13.736	4.165	16.297	34.198
20,4%	14,9%	64,7%		40,2%	12,2%	47,7%	
C. Middenbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	D. Middenbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,54	0,36	1,56	2,46	1.198	386	1.128	2.712
22,0%	14,6%	63,4%		44,2%	14,2%	41,6%	
E. Grootbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	F. Grootbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,72	1,87	3,28	5,87	280	62	267	609
12,3%	31,9%	55,9%		46,0%	10,2%	43,8%	
G. Totaal, uitstel in EUR miljarden			Σ	H. Totaal, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
2,14	2,85	7,58	12,57	16.255	4.787	18.627	39.669
17,0%	22,7%	60,3%		41,0%	12,1%	47,0%	

Figuur A.2 Verdeling per risicocategorie; bedrijven die minstens sinds 2018 bestaan

A. Kleinbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	B. Kleinbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,77	0,58	2,45	3,80	12.062	3.746	13.862	29.670
20,3%	15,3%	64,5%		40,7%	12,6%	46,7%	
C. Middenbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	D. Middenbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,52	0,35	1,49	2,36	1.158	376	1.072	2.606
22,0%	14,8%	63,1%		44,4%	14,4%	41,1%	
E. Grootbedrijf, uitstel in EUR miljarden			Σ	F. Grootbedrijf, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
0,70	1,86	3,21	5,77	289	56	246	591
12,1%	32,2%	55,6%		48,9%	9,5%	41,6%	
G. Totaal, uitstel in EUR miljarden			Σ	H. Totaal, aantal ondernemingen			Σ
Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico		Laag risico	Gemiddeld risico	Hoog risico	
2,01	2,79	7,18	11,98	14.205	4.305	15.806	34.316
16,8%	23,3%	59,9%		41,4%	12,5%	46,1%	